

En värld av queera operor

Sutherland, Andrew. 2023. *Queer Opera*. Lexington Books. (310 sidor)

UNDER FLERA ÅRHUNDRADEN har operan varit en konstform som lockat en queer publik. Många av operakonstens upphovspersoner genom tiderna har dessutom varit queera. Historiskt har deras erfarenheter ofta fått smygas in i verken och kodas så att endast den insatta delen av publiken kunnat uppfatta tecknen på queerhet, men sedan millennieskiftet har operor med öppet queera inslag blivit allt vanligare. I boken *Queer Opera* går musikforskaren Andrew Sutherland igenom 45 operor med queera karaktärer, med förhoppning om att få syn på hur queersamhället genom operakonsten kan förstå och utveckla sina egna berättelser.

För att lägga fokus på de queera erfarenheternas fenomenologi presenteras operorna inte kronologiskt eller geografiskt utan utifrån olika teman, som *antiken*, *garderoben*, *assimilation* och *homoerotiskt uppvaknande*. Generellt ligger störst fokus i boken på operornas handlingar. Varje opera ägnas 3–4 boksidor och verken analyseras grundligt såväl textligt som musikaliskt, eftersom tecken för erotik kan finnas i både libretto och partitur. Samtidigt behövs inte alltid homoerotiska inslag för att en queer publik ska kunna identifiera sig med en karaktär, det kan räcka med en representation av queera ideal, menar Sutherland. Den konstnärliga bredden är stor; boken innehåller allt från kammaroperor (även några från högre utbildning i scenkonst och musik) till fullskaliga helaftonsoperor med stor orkester och kör. Majoriteten av karaktärerna är fiktiva men där finns också en ansevärd andel operor om historiska

DOI: 10.34041/ln.v29.986

lambda nordica 4/2024–1/2025

© The authors. Published by Föreningen Lambda Nordica under the CC BY-ND license.

queera personer (Edward II, Gertrud Stein och Alice B Tolkas, Alan Turing med fler), även från senare år (bland andra Harvey Milk och Matthew Shepard).

Sutherland beskriver inte musiken i alla operor, men har oftast med åtminstone något om det klingande. Andra gånger går han djupt in i analysen av musiken och visar därigenom tydligt hur väl operan som konstform passar för att gestalta komplexa mänskliga erfarenheter på många olika plan. Ibland blir musikanalysen väl invecklad och det kan vara svårt att greppa hur musiken faktiskt låter. Som läsare kan jag då sakna klingande exempel. Denna typ av forskning kommuniceras av tradition i text, men jag skulle önska att operavetenskapen kunde inspireras av den konstnärliga forskningen och inkludera ljudexempel, till exempel genom QR-koder till en hemsida med ljudspår. Det skulle göra att även den läsare som inte är helt bekant med den musikaliska terminologin kan uppfatta det författaren vill förmedla. Nu krävs en hel del förkunskap om musiktermer för att ha behållning av de resonemang som handlar om musiken. Även för den som besitter denna kunskap hade ljudspår kunnat bidra till en bredare och mer nyanserad förståelse.

Sutherland väver in queerhistoria och forskning om queeras liv och villkor i de olika kapitlen. Dels kontextualiseras verken, dels får läsaren en fördjupad kunskap om queerhistoria (i synnerhet amerikansk och brittisk). Läsaren får lära sig mer om hur det varit att leva som queer på olika platser i (väst)världen under olika historiska perioder, hur förtrycket av queera tagit sig uttryck och vilka sorters möjligheter och strategier queera har haft tillgång till och använts sig av för att hantera detta förtryck. Sutherland är också generös med kunskap om ursprunget till olika begrepp, exempelvis metaforen ”att komma ut ur garderoben”.

Författaren vänder sig till relevanta queerteoretiker, så som Butler och Sedgwick, för att analysera operorna. Han använder sig också av historisk forskning om sexualitet och kön, med hjälp av till exempel Freud, Weininger, Ulrich och Krafft-Ebing. Abstraktionsnivån är hög och Sutherland vänder sig tydligt till en läsare som är van vid akademisk text. Samtidigt visar han omsorg om den som inte är insatt i queerteori eller queerhistoria. Han är alltså mån om att denna bok ska kunna läsas

av en straight publik som har god kunskap om musiktermer. Det ökar möjligheten för att många ska kunna ha utbyte av boken. I operavärlden är det ovanligt att nyskrivna operor sätts upp mer än en gång. Förhoppningsvis kan denna bok användas som ett referensverk av operapraktiker och bidra till att de operor som behandlas i boken sätts upp av andra arrangörer än de som ursprungligen beställde dem.

Urvalet av operor är tydligt färgat av författarens språkliga hemvist; ca 80% av verken har ett libretto på engelska och/eller är skapade i den anglosaxiska delen av västvärlden. Även om boken innehåller en opera från 1688 och ytterligare sex skapades före 1926, är nästan en tredjedel av verken skrivna efter millennieskiftet, vilket i någon mån speglar den samhälleliga utvecklingen. Samtidigt blottar det hur långt efter andra konstarter operakonsten ligger i sin representation. Flera av dessa nyare operor bearbetar historiska händelser i den queera communityn såsom Stonewall-upproret 1969, jakten på homosexuella under McCarthy-eran, AIDS-epidemin, massakern på nattklubben i Orlando 2016, och andra fall av trakasserier, hot och våld mot queera personer. Att lyfta fram historiska sår är också en av konstens funktioner och det är fint att även den queera communityn numera genom operakonsten kan få hjälp att bearbeta kollektiva trauman.

I drygt hälften av operorna är protagonisterna homosexuella män, medan den andra knappa hälften av verken ägnas åt lesbiska, transpersoner, ickebinära och operor där karaktärerna har flera olika queera identiteter. Sutherland har valt att inte inkludera operor med roller skrivna för kastrater (som numera framförs av mezzosopraner eller countertenorer) eftersom han anser att de inte representerar queerhet. Jag kan förstå begränsningen men ändå invända mot den. Dels associerades kastrater på grund av sin infertilitet och sina mycket säregna kroppar inte till heterosexuell maskulinitet, vilket gör att dessa roller redan från början hade en queer konnotation (Potter 1998, 37; Rosselli 1992, 52). Dels var den lek med kön, eller "sexual anarchy" som musikkforskaren Margret Reynolds uttrycker det, som var vanlig under barocken en del av det som lockade publiken till teatrarna (Reynolds 1995, 138). Sutherland har inte heller tagit med den typ av så kallade byxroller som är skrivna direkt för en

kvinnlig sångare som ska gestalta en man. Att han samtidigt medger att dessa roller historiskt har varit enda möjligheten för lesbiska att kunde se kärlek mellan kvinnor på en scen, gör exkluderingen än märkligare. Däremot har författaren inte sorterat bort operor med komplexa och eventuellt problematiska porträtt av queera. Han har också tagit med queera berättelser där själva queerheten inte behöver stå i fokus.

Författaren pekar i sin avslutning också på dilemmat med att beskriva en opera som queer. Han menar att kategoriserandet av vissa verk som queera riskerar att minska deras möjlighet att nå en bred publik. Att låta bli att benämna en opera som queer kan samtidigt göra att dess betydelse för den queera publiken inte erkänns eller att queerheten till och med tvättas bort för att inte provocera.

Sammanfattningsvis utgör *Queer Opera* en utmärkt start på en kartläggning och analys av queera operor. Urvalet gör att någon från den icke-anglosaxiska delen av världen gärna får ta sig an uppgiften att komplettera med alla queera verk som inte har libretto på engelska och som skrivits och producerats i andra delar av operavärlden, och även inkludera de många operor ur kanon där publiken under flera århundraden har kunnat läsa in queera begär i ”straighta” roller.

TOVE DAHLBERG,

OPERASÅNGARE OCH KONSTNÄRLIG DOKTOR I OPERA

REFERENSER

- Potter, John. 1998. *Vocal Authority: Singing Style and Ideology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Reynolds, Margaret. 1995. Ruggiero's Deception, Cherubino's Distractions. I *En Travesti: Women, Gender Subversion, Opera*, redigerad av Blackmer, Corinne E. & Patricia Juliana Smith (132–151). New York: Columbia University Press.
- Rosselli, John. 1992. *Singers of Italian Opera: The History of a Profession*. Cambridge: Cambridge University Press.